

AFSCHEIDSREDE

GEHOUDEN DOOR

PROF. DR. P. J. MULLER

IN DE

HERVORMDE KERK VAN PRETORIA.

ZONDAG 25 JULI 1909.

UITGEGEVEN TEN VOORDEELE VAN HET
HOLLANDSCH HOSPITAAL.

l.
m. A. H. KOOMANS. — POTCHEFSTROOM.

335

AFSCHEIDSREDE

gehouden door Prof. Dr. P. J. MULLER in de Hervormde
Kerk van Pretoria, Zondag 25 Juli 1909.

VOORZANG: Psalm 27 : 7.

Ons begin zij in den naam van God, die geen lust heeft in den dood des zondaars, maar daarin dat hij zich bekeere en leve; en in den naam van Jezus Christus, onzen Heer, die voor ons gestorven en opgewekt is, die ter rechterhand Gods is en aldaar voor ons bidt; en in den naam des Heiligen Geestes, Amen.

Genade, vrede, barmhartigheid zij der gemeente geschonken van God den Vader, en van Jezus Christus, onzen Heer, door de gemeenschap des Heiligen Geestes, Amen.

Gelezen werd PSALM 97.

GEBED.

GEZANG 21 : 4 en 10.

Dat ik tegen deze ure heb opgezien, behoef ik U nauwlijks te zeggen, Geliefden! Na meer dan vijf jaren in uw midden te hebben doorgebracht, valt het scheiden mij zwaarder dan ik gedacht had. Hoe kan het ook anders, waar banden van geestverwantschap en vriendschap ons aan elkaar verbonden hebben, en gij het mij in de laatste dagen allermeest nog eens hebt doen ervaren, hoe lief gij mij hebt gehad. Waarlijk, die liefde heeft het mij nog moeilijker gemaakt om dit woord van afscheid tot U te

671/7533

spreken. Op den leeftijd, waarop ik gekomen ben, en gerekend naar de afstand, die ons straks scheiden zal, wordt een „tot weerziens” met zekere huivering uitgesproken, en komt een „vaarwel” onwillekeurig op onze lippen. Ik weet dat het mij door U niet misgund wordt terug te keeren naar het land, waar ik vijftig jaren had geleefd, eer ik naar Zuid-Afrika ging; maar dat ik het gelaat van de meesten Uwer waarschijnlijk nooit meer zal terugzien, geeft aan dit uur een karakter van weemoed, dat alle andere aandoeningen overschaduwet. Doch niet om elkanders hart week te maken zijn wij in het huis des gebeds gekomen. Veeleer om elkander te sterken op den weg, die ons nog overblijft naar den raad Gods. Het tekstwoord dat ik voor dit uur gekozen heb, moge daartoe dienstig zijn, en de genade Gods zegene dit mijn laatste dienstwerk in uw midden!

„Mijne tijden zijn in Uwe hand.”

Psalm 31: 16.a

Dit woord van den psalmdichter maak ik heden tot het mijne. Voor den geloovige is dit psalmwoord de uitdrukking voor de leidingen Gods, die wij in ons leven hebben ervaren. Immers God was het, die ons allen tot hiertoe heeft gebracht, en geen toeval of noodlot heeft onze tijden en omstandigheden bestuurd, maar de hand van onzen Vader in de hemelen. Wie dat niet erkent, moet zich een speelbal der omstandigheden achten, of een bloot werktuig, dat door de omstandigheden des levens nu eens in deze dan weder in eene andere richting voortbewogen wordt. Erkent men in zijn leven de leidingen Gods, dan eerst krijgt het glans en gloed en karakter. Dan eerst kan gesproken worden van een doel, als men de bedoeling heeft leeren verstaan van den Almachtige met ons. Het eenvoudigste leven, waarin de leiding Gods wordt erkend, omdat men die door het geloof heeft ver-

staan, staat hooger dan het meest ontwikkelde leven, waarin die leiding wordt geloofend of miskend. „Mijne tijden zijn in Uwe hand:” zoo kan ik spreken als ik terugzie op de vijf jaren, die thans voorbij zijn. Ofschoon ik in Holland een der eersten was om met woord en daad voor de Afrikaansche stamverwanten mijn medegevoel te toonen in de dagen van hunne ellende en benauwdheid, had ik toch niet de minste gedachte om in hun midden werkzaam te zullen zijn. Zelfs toen broeder A. D. W. Wolmarans mij voor het eerst daartoe aanzocht, heb ik die gedachte van mij gestooten. En toch—ik ben gekomen en heb een leven van rust vaarwel gezegd om in Transvaal den herderstaf weer op te nemen, dien ik meende reeds voor goed uit de hand te hebben gelegd. Nadat ik mijn besluit genomen had, heb ik moeilijke uren doorleefd. Menigmaal wenschte ik het besluit ongedaan te kunnen maken, ofschoon ik niemand er over sprak en er kwam wel eens een wensch in mijn hart, die voor God niet bestaan kon. Soms was ik als Jona, die vluchten wilde van het oord, waar de Heer hem riep. Toch ben ik gegaan, tegen den raad van vrienden in. De broeder, die mij geroepen had, schilderde mij den toestand niet rooskleurig af. Naar waarheid sprak hij van de ellende waarin het volk, en van de wanorde waarin de Hervormde Kerk na den oorlog verkeerde. Ik wist wat mij te wachten stond—maar dit was geen bezwaar voor mij. Het grootste bezwaar bestond hierin, dat ik uit mijn kring, mijn land naar een nieuwen werkkring gaan zou, nadat ik de middaghoogte van het leven reeds bereikt had. Doch „mijne tijden waren in Gods hand;” en te meer ben ik daarvan overtuigd geworden, naarmate vleesch en bloed mij dien weg zeker niet hadden doen gaan. En toen ik in Uw midden gekomen was, eerst nog zonder mijn gezin, heb ik menigmaal gezucht: „hoelang nog, Heer?” Ik dacht dat ik de vijf jaren, die ik mij zelve als werktijd had gesteld, nooit doorkomen zou—en nu zijn die vijf jaren als een

droom voorbijgegaan. Nu, aan het einde, vraag ik verbaasd: „waar zijn ze gebleven?” die jaren, waarvan ik in de eerste maanden dacht dat ze nooit te doormaken zijn zouden. Waarom ik dit mededeel? Om U te toonen uit den weg, waarlangs God mij leidde, dat niet wij zelve de tijden en omstandigheden maken, maar dat zij in Gods hand zijn.

„Mijne tijden”, die vijf jaren van arbeid in Transvaal, zijn eveneens „in Gods hand” geweest. En ik bedoel daarmee nu niet—hoe zou ik het ook durven of kunnen zeggen?—dat ik in elk opzicht mij steeds en alleen aan de leiding Gods heb toevertrouwd. Helaas! ik ben mij maar al te zeer bewust van menig woord of daad, die, waren ze uit God geweest, geheel anders zouden geweest zijn; maar ik bedoel dit: dat God ook met mijn zijn en arbeiden in Transvaal Zijn doel heeft gehad. Voor mijn geest trekt daar dat Transvaalsche landschap voorbij. Zijn vlakke velden, groen of dor, zijn kopjes, in blauwe mist gehuld of hel verlicht door de Afrikaansche zon—dat landschap zoo uitgestrekt en zoo eenzaam, waarin de mensch bedachtzaam, in zich zelf gekeerd, behoedzaam worden moet, waarin zoo menige spruit, zoo menig kopje, als het ware de traditiën levend bewaren, beter dan een geschiedboek, waarin zoo menige plek spreekt van bloed en tranen, maar ook van machtige uitredingen Gods—ook ik heb de bekoring van het Afrikaansche land ondergaan en den stamverwant leeren begrijpen ook uit de omgeving, waarin hij zijn leven doorbrengen moest. Stamverwant; maar juist door die omgeving toch op menig punt zoo anders geworden dan de kinderen in het moederland geworden zijn. Voorwaar, ik kan met dank aan God verklaren, dat ik voor de Transvalers geen vreemdeling gebleven ben. Ondubbelzinnig is mij daarvan getuigenis gegeven in de gemeenten, waarin ik arbeiden mocht, en met voorliefde gedenk ik daarbij aan de gemeente te Witfontein en te Rhenosterkop, thans als gemeente van

Bronkhorstspruit bekend, en aan de gemeente van Krugersdorp. Vóór enkele weken van die gemeenten afscheid nemende, heb ik woorden van dank gehoord, waaronder ik mij klein gevoeld heb en niet wist, waardoor zooveel liefde en aanhankelijkheid te hebben verdiend.

Vijf jaren van Evangeliebediening in Transvaal—is lang of kort, al naar mate men het beschouwt. Dit mag ik betuigen, dat men nooit heeft behoeven te vragen wat men aan mij had. Ik heb mij het Evangelie van Jezus Christus nooit geschaamd, en waar ook die tijden der bediening in Gods hand waren, mag ik mij overtuigd houden dat menige prediking voor menig hart een zegen gebracht heeft. Niet dat die prediking zoo voortreffelijk is geweest—ik weet het, het had nog zooveel inniger, zooveel vuriger kunnen zijn, en ik ben mij volkomen bewust van het gebrekkige van mijn arbeid. Ik had nog zooveel meer kunnen en moeten doen, en mijn bede mag wel zijn: Heer, doe verzoening over veel wat in Uw dienst door Uw dienstknecht, is verzuimd of bedorven, maar zegen wat er goeds in was! En dat goede zal Hij zegenen en vrucht doen dragen, omdat dat goede niet was uit den dienstknecht, maar uit den Heer, die hem gezonden had!

En wat zal ik verder spreken van mijn werk? Dat de Hervormde Kerk van Transvaal thans uit haar slaap is ontwaakt, dat orde op menig kerkelijk terrein is hersteld, dat twee jonge mannen de plaats zullen vullen van den eenen dienstknecht, die heengaat—neen, dankt daarvoor geen menschenkind, maar God alleen, in Wiens hand de tijden zijn, en die ook in genade heeft willen gebruiken den tijd, door mij in Transvaal gearbeid.

Gemeente van Pretoria, men noemt U wel eens: de Hollandergemeente. Mocht het maar altijd als lof bedoeld worden! Maar wat hiervan ook zij: juist de eigenaardige samenstelling dezer gemeente gaf mij gelegenheid ook nog op andere wijze dan alleen door prediking iets bij te

dragen tot algemeene, geestelijke ontwikkeling. Ik weet dat mijne lezingen op verschillend gebied soms boven verdienste door U gewaardeerd zijn geworden. Ook hen, die door prediking niet meer bereikt konden worden, heb ik getracht toch de hooge waarde van het Christendom te doen gevoelen. Aan al dat werk is nu een einde gekomen. Zeker, dat is eene weemoedige gedachte; maar geloof mij, Geliefden, het is mij nu aan het einde toch eene vertroosting, dat God „mijne tijden” op zoo verscheidene wijze heeft willen gebruiken. Hem alleen zij de eer!

* * *

Het zou een zonderling afscheidswoord zijn, als ik niet in mijne laatste prediking, gelijk in elke prediking, een woord sprak tot uwe harten, al vergunt gij ook dat bij éen afscheid de prediker zijn eigen arbeid nog eens herdenkt. „Mijne tijden zijn uwe hand.” Mij dunkt, zulk een woord moet vooral in deze „tijden” van bijzondere betekenis zijn. „Onze tijden”—ach, zij zijn voor velen zoo zwaar, en de „tijden,” die voorbij zijn, hebben velen van alles beroofd! Wij hadden het ons zoo geheel anders voorgesteld na den „boom”, die op de oorlogsjaren is gevolgd; maar indien wij nu geleerd hebben het van geen „booms” te verwachten, is ook die teleurstelling weer niet te vergeefs geweest. „Mijne tijden zijn in Uwe hand!” Welk eene herinnering voor allen die gedrukt en geslagen zijn! Neen. Br. of Z. God heeft u niet vergeten, al gaat uw weg soms tegen vleesch en bloed in. Uw druk is het bewijs dat de hemelsche landman van u als rank nog iets verwacht: anders had Hij het snoeimes der beproeving u wel kunnen besparen. Ik weet het, het schijnt vaak alsof het hun, die met God niet rekenen, beter gaat in de wereld dan hun, die op Hem rekenen. Reeds Asaf werd er bijna door van het spoor gebracht, totdat hij in „Gods heiligdommen” was ingegaan, totdat hij de dingen dezer wereld begon te bezien in het licht der eeuwigheid.

Te weten dat onze tijden, ons leven, met al wat daarin voorkomen kan, in Gods hand is, bewaart niet enkel voor vertwijfeling, maar ook voor die doffe berusting, waarin ons hart den doodslaap slapen gaat: Dat kan psalmen doen zingen in den nacht en licht doen zien, al was alles duister rondom ons. In onze overijling spreken wij wel met Jakob: „alle deze dingen zijn tegen mij”; maar in de meeste gevallen met even weinig redenen als hij. Wat liet God ons nog niet bij veel wat Hij ontnam! Wat gaf Hij nog niet terug, wat wij al lang als verloren hadden beschouwd! Van hoeveel gebedsverhooring getuigt niet het leven van Gods kinderen, en hoe werd niet menigwerf het gebed heerlijker al was het misschien anders dan wij verwacht hadden, verhoord! Als wij onze tijden in Gods hand weten, dan klinkt er zelfs op onze bevende lippen nog een: „Rust mijn ziel, Uw God is Koning!” Broeders en Zusters, ik mocht vaak deelen in uw smart zowel als in uw vreugde; maar de heiliging uwer vreugd zowel als de leniging uwer smart hebben wij toch immers alleen ervaren als die gewisheid in uwe harten leefde: mijn Vader weet wat goed is voor zijn kind. Vergeet dit niet, als men u gaat voorspiegelen dat straks met staatkundige veranderingen ook de omstandigheden rooskleurig zullen worden; vergeet dit niet, als men u gaat betoogen dat alles afhangt van dezen of van dien mensch. Hebt gij dan nog niet geleerd dat al deze dingen teleurstelling baren zullen, des te grooter naar mate onze verwachtingen te hooger gespannen waren? Neen, alleen als uw hart spreekt: „en nu, wat verwacht ik, o Heer! Mijne hoop, die is op U!” dan wordt het rustig in uw hart, en dan mogen „uwe tijden” moeilijk of licht zijn, zij mogen u een feestkleed of een rouwgewaad om de schouders leggen: één ding weet gij: „noch dood, noch leven, noch tegenwoordige, noch toekomstige dingen—niets zal ons kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heer!” Dien Heer kent gij en gij hebt Hem aanschouwd in de kribbe en aan het kruis,

op den berg Thabor en in Gethsemane, gestorven en opgewekt, in strijd en verzoeking, in zwakheid en angst— en gij weet dat Hem dit alles overkomen is, u tot heil, opdat gij verstaan zoudt dat uw Hoogepriester, die aan Gods rechterhand voor u bidt, medelijden hebben kan met u, daar Hij „in alle dingen gelijk als wij is verzocht is geweest, doch zonder zonde.” Wat zou kunnen gaan boven deze vertroosting: „mijne tijden” waren ook „Zijne tijden”, die Zijn Vader voor Hem had bestemd, maar die hij doorgemaakt heeft in het volle vertrouwen dat Zijns Vaders wil in dit alles moest volbracht worden, ons tot eene eeuwige behoudenis. Aan den voet des kruises „onze tijden” te overdenken, dat maakt ons beschaamd, want welk lijden is met het Zijne te vergelijken? maar het geeft ook nieuwen moed voor een iegelijk, die gelooft, want die heeft verstaan dat „onze tijden” zich oplossen in de eeuwigheid, waar „geen dood, noch rouw, noch gekrijt, noch moeite meer zal zijn —waar God alle tranen van onze oogen zal afwisschen.”

Velen, van hen, die ik vóór vijf jaren begroeten mocht, zijn reeds heengegaan. Hunne tijden waren vervuld. Ouden en jongen heb ik begeleid naar hunne laatste rustplaats, Velen, door mij onderwezen, zijn op hunnen tijd, als nieuwe leden tot de gemeente toegetreden. Op bestemden tijden zaten wij aan de tafel des Nieuwen Verbonds. Och! of steeds bedacht ware geworden dat al die tijden in Gods hand waren; dat het heilige tijden waren die Gods hand ons schonk! Wie zal zeggen of ook onze tijden niet spoedig zullen vervuld zijn? De tijden der ouden van dagen zullen, die der jongen kunnen afgesneden worden, eer men het vermoedt—maar wat nood? als onze tijden maar in Gods hand zijn, zal het leven ons niet van Zijne liefde in Christus scheiden, en de dood ons brengen tot Hem, in het „huis, waarin vele woningen” zijn. Wel mocht de mond, die gesproken heeft: „mijne tijden zijn in uwe hand”, daarna roemen: „O hoe groot is uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen die U vreezen!”

Geliefde gemeente van Pretoria, die ik nog eenmaal en nu voor het laatst mijne gemeente noemen mag, mijn dienstwerk in uw midden loopt ten einde. Ook in dit opzicht zijn met dit uur „mijne tijden” vervuld. Gij behoeft het gebrekkige, dat mijn werk aankleefde, niet op te sommen. Zoo ooit, dan staat nu dit gebrekkige mij voor oogen. Mijne bede is: Heer, doe daarover genadig verzoening in het bloed van Christus, uwen Zoon! Mocht er vrucht gezien worden op wat ik met zwakke hand plantte, oogst aanschouwd worden op wat ik zaaide—die vrucht, die oogst zal louter genade zijn van God, die alleen „den wasdom” geven kan. Kon ik onmogelijk voor allen alles zijn—wat ik mij ook nooit voorgesteld heb—als ik maar voor enkelen iets geweest ben, zal ik mijnen God danken. Geliefde gemeente, gevleid heb ik u nooit, misschien trad ik zelfs wel eens gestrenger op dan noodig was—maar van dit eene zijt gij toch overtuigd geweest, dat ik u het Evangelie heb verkondigd, en ik mij het Evangelie van Jezus Christus in uw midden niet heb geschaamd. Aan de zinspreuk „Jezus alleen”, waarop uw oog bij elke prediking in dit kerkgebouw rustte, ben ik—zij het ook in veel zwakheid—trouw geweest. Worde Jezus alleen steeds meer ons licht, ons leven, ons één en ons al!

* * *

Dat deze gemeente niet herderloos blijft, is mij eene groote oorzaak van blijdschap. In jonger handen dan de mijne leg ik den herderstaf, en het is mijn eene vreugde te kunnen verklaren dat gedurende het zestiental maanden dat ik met u, Br. Ruijsch van Dugteren, arbeiden mocht, geen wanklank ons werk ooit heeft verstoord. Ik mag verwachten dat gij het werk, door mij onder veel strijd begonnen, zult voortzetten in trouw en liefde voor de gemeente, die ik thans nog eenmaal, maar nu voor het laatst aan uwe zorgen toevertrouw. 't Zal ook voor U

niet altijd licht zijn; maar ook uwe tijden zijn in Gods hand, en als gij daarop vertrouwt, gelijk ik weet, dat gij doet, "zoo zal Hij alles maken, dat g'u verwondren moet."

Broeders ouderlingen en diakenen, gij zijt mijne vrienden geweest; dat kan ik met dankbaarheid getuigen. Er zijn van u heengegaan, die mij het eerst hebben begroet bij mijne aankomst te Pretoria. Namen heb ik niet te noemen, maar dat onze harten voor elkander zullen blijven kloppen —daarvan zijn wij overtuigd.

Medebroeders in de Heilige Bediening, ik acht het een voorrecht ook U hier aan deze plaats te zien. Als Moderator dezer Kerk ben ik met U steeds in aanraking geweest, en ik weet dat velen uwer mij met leedwezen zien heengaan. Hiervan zijt gij overtuigd dat ik deed wat in mijn vermogen was om onze Hervormde Kerk weder eene eervolle plaats te doen innemen onder de Hollandschsprekende kerken in Transvaal. God heeft aan mijn werk een onverdienden zegen willen schenken. Hem zij daarvoor de eer! Dat ik U, Br. van Belkum, trouwe scriba onzer kerk, U, broeder Ennis en U, mijne leerlingen Br. Kuhn en Br. Prinsloo met naam noem, zal niemand mij euvel duiden. Waarde broeders, ook in Nederland zal ik de belangen onzer Hervormde Kerk niet vergeten. God zegene U met Zijne genade in Christus in uwen arbeid en in uwe huizen. Stelt ook „uwe tijden” veilig in Zijne Vaderhand.

Nog éénen naam wil ik van deze plaats noemen, het is de naam van hem, dien ik van U allen het eerst leerde kennen. Br. Wolmarans, toen gij in 's Gravenhage met het verzoek tot mij kwam: „kom over en help ons”, heb ik bij u de groote liefde gezien voor de kerk die ik nu vijf jaren dienen mocht. Dat in die kerk menig oog op U geslagen is, zal niemand verbazen. Uw arbeid voor die kerk is boven mijn lof. Groote gaven en talenten heeft God U geschonken. Wat van U voor staat en kerk nog verwacht worden kan, zal ik nu niet wagen te voorspellen.

„Uwe tijden” zijn in Gods hand en waar uw God U roept, zult gij bereid gevonden worden Zijn werk te doen. Gij zijt mij tot grooten steun geweest en ons beiden valt het afscheid zwaar. Ook de „tijden” onzer kerk zijn in Gods hand; maar het geeft mij een dankbaar gevoel van vertrouwen, dat gij nog staat als een wachter op Zions muren.

En nu, geliefden, vaart allen wèl. Veel liefs laat ik hier achter: twee beminde kinderen, een dochter en een schoonzoon, en een lief kleinkind. De Heer heeft het gebed verhoord bij de ernstige ziekte mijner vrouw. Ik had niet anders gedacht dan dat ik hier bij haar graf zou moeten staan—maar God bleef haar genadig sparen voor mij. Wat zal haar hart en het mijne nog telkens uitgaan naar de dierbaren, die hier achterblijven, van wie wij weldra zesduizend mijlen gescheiden zullen zijn! Maar ook naar U allen, Broeders en Zusters, trouwe vrienden en vriendinnen! Zullen wij elkanders aangezichten nooit meer aanschouwen in deze wereld? Zal het afscheid zijn voor goed? Wie zal het zeggen, daar toch „onze tijden” in Gods hand zijn. Maar indien het in Gods raad alzo besloten was, dat wij elkander op aarde niet meer zullen zien—dan, wij bidden het van God, eens daar boven, waar wij met geen tijd meer zullen rekenen.

De God aller vertroosting zij U en mij nabij in Christus Jezus, onzen Heer!

AMEN.

DANKZEGGING.

Gezang. 96.

De genade van onzen Heere Jezus Christus, de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met U allen, AMEN.

De volgende toespraken werden na het uitspreken van de zegen nog gehouden:

Ds. van Belkum—sprak zijn leedwezen uit—dat hij als Scriba der Algemeene commissie nu verliezen zou een moderator waarmede hij zoo aangenaam had samengewerkt. Hij herinnerde aan oude vriendschap en sprak de wensch uit dat zijn vriend ook in 't oude vaderland een werkring zou vinden waarin hij zijne vele gaven en krachten zou kunnen gebruiken. Hij hoopte dat God met hem zou gaan op zijn weg—en hem en zijn familie veilig zou geleiden op zijn reis over de groote wateren. Daarna werd het woord genomen door Ds. C. J. L. Ruijsch van Dugteren—die herinnerend aan het vriendelijk tehuis, dat hij gevonden had onder het dak van Mevr. en Prof. Muller, zeide dat hun heengaan hem was een persoonlijk verlies. Hij hoopte op een weerzien in Afrika.

Als laatste spreker werd het woord gevoerd namens kerkeraad en gemeente door br. A. D. W. Wolmerans L. W. R. Hij dacht terug aan den tijd—voor ruim vijf jaar—dat hij in Holland tot Prof. Muller gekomen was met de smeekbede namens de Hervormde Kerk van Transvaal, „kom over en help ons”. Veel had de gemeente van Pretoria en ook de gansche kerk te danken aan de arbeid van Prof. Muller. De kerk was wederom gegrondvest—twee jonge mannen waren onder leiding van Prof. Muller voor den predikdienst bekwaam gemaakt. In dankbare herinnering zou bij gemeente en kerk dit alles blijven.

Aan het einde van zijn hartelijke toespraak—overhandigde br. A. D. W. Wolmarans, namens den kerkeraad een schoon schilderij—voorstellend de kerk te Bronkhorst-spruit—waarna de gemeente staande den scheidenden leeaar toezong de zegenbede uit Ps. 134.
